

УДК 82.09:821.161.2]355.1“201”

DOI: 10.31471/2304-7402-2024-20(74)-130-139

**МІЛІТАРНА ТЕМАТИКА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ
ЛІТЕРАТУРІ: ІСТОРИЧНІ ВИКЛИКИ І ХУДОЖНЯ РЕАЛЬНІСТЬ****Наталія Вівчарик, Соломія Джердж**

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
e-mail: vivcharik@ukr.net*

У статті досліджено воєнну тематику в доробку сучасних українських письменників. Проілюстровано, що мілітарна проблематика проникла в різні роди і жанри літератури. Серед найвідоміших авторів, які видали поетичні збірки, це Павло Вишебаба («Тільки не пиши мені про війну»), Борис Гуменюк («Вірші з війни»), Олена Гусейнова («Супергерої»), Анастасія Дмитрук («Це моя і твоя війна»), Сергій Жадан («Тамплієри»), Катерина Калитко («Ніхто нас тут не знає, і ми – нікого»), Максим Кривцов («Вірші з бійниці»), Богдан Томенчук («Вишійте, мамо, бронезилет»).

Серед прозових книг найпопулярнішими стали твори Сергія Жадана «Інтернат», Євгена Положія «Іловайськ», Артема Чеха «Точка нуль», Василя Шкляра «Чорне сонце», Марини Гримич «Повернення з війни», Макса Кідрука «Не озирайся і мовчи». Доведено, що реалістичність і документальність пов'язані з прагненнями авторів передати реальні факти і свідчення як військових, так і цивільних осіб, що постраждали, а також їхні переживання; а елементи романтизму, як правило, підкреслюють благородні ідеали та здатність до самопожертви. Драматичні твори про війну репрезентують такі автори, як Наталія Ворожбит («Погані дороги»), Олександр Гаврош («Маріупольська драма»), Сергій Жадан («Хлібне перемир'я»), Неда Неждана («Кицька на спогад про темін») та ін.

Загалом ідейно-естетичний аналіз творів на воєнну тематику вказує, що в них найчастіше піднімається проблема самопожертви заради інших, збереження національної ідентичності, історичної пам'яті та культури. Також письменники прагнуть передати психологічні переживання, відобразити трагедію війни через зображення життя конкретної людини, зображують не тільки героїчні, а й трагічні аспекти війни. Вказано, що твори на мілітарну тематику часто торкаються проблеми втрати, збереження пам'яті про людей, які стають частиною великого історичного процесу.

Ключові слова: *воєнна проблематика, тема, рід, жанр, автор, образ, герой.*

Постановка проблеми, аналіз досліджень. Війна стала сьогодні не тільки ключовим випробуванням українства на стійкість, але й неабияким стимулом для розвитку мистецтва, зокрема літератури. Свідченням цього є активне поповнення української художньої спадщини різножанровими книгами, в яких висвітлено воєнну тематику та художньо оприявлено проблеми, які принесла війна в життя окремої людини та суспільства загалом. Поява творів такого спрямування є доказом того, що мілітарна тематика є актуальною в контексті історичних подій нашого часу та впевнено займає важливе місце у сучасному літературному процесі, будучи значущим мистецьким явищем у непростий для країни час.

Мілітарна тематика в українській літературі, зокрема її наукова оцінка крізь призму ідейно-естетичних координат, стала предметом літературознавчих досліджень М. Байдак, Т. Гундорової, О. Мимрук, Т. Пастуха, О. Пухонської, Т. Урись, С. Хороба, О. Шелюх та ін. **Мета** нашої статті – проаналізувати активний розвиток мілітарної тематики в сучасній українській літературі.

Об'єкт дослідження – різножанрові твори сучасних українських авторів.

Предмет дослідження – жанрово-стильові особливості текстів на воєнну тематику.

Щоб реалізувати поставлену мету, нами визначено такі **завдання**: проаналізувати різножанровий доробок сучасних письменників, які звернулися до мілітарної тематики, виокремити найбільш поширені проблеми в творах про війну, а також ідейні домінанти, закладені авторами в їх тексти.

Для досягнення мети застосовано такі **методи** дослідження, як історико-літературний (використано з метою охарактеризування дослідницького контексту); герменевтичний (за допомогою цього методу проаналізовано художні тексти, здійснено ідейно-тематичний та стильовий аналіз художніх текстів); частково біографічний (за допомогою цього методу простежено, як життєві перипетії впливають на художній світ письменників і створені ними образи), елементи аналізу та синтезу (використано з метою опрацювання теоретичних, історико-літературних та літературно-критичних видань).

Виклад основного матеріалу. Українська література є невіддільною від історичного розвитку українського народу та відображає життя суспільства на усіх етапах його національного поступу, адже формувалася і розвивалася нероздільно від історичних подій, починаючи від козацьких воєн і завершуючи подіями сучасної доби. В. Смолянюк зауважує: «Мілітарна (воєнна) культура, будучи елементом загальносуспільної культури (її субкультурою), являє собою сукупність елементів суспільної свідомості та духовного життя, які пов'язані з воєнно-політичними, воєнно-економічними, воєнно-соціальними та ін. процеса-

ми, що є визначальними для успішного функціонування та розвитку воєнної (оборонної) сфери» [11, с. 142]. На думку дослідника, основою цього є важливі елементи «мілітарної культури є сформовані впродовж поколінь традиції збройного захисту суспільства», а також цінності й ідеали, що «стосуються силового забезпечення суспільного розвитку в умовах збройної взаємодії соціальних суб'єктів всередині країни та за її межами» [там само].

Історичні події, воєнні протистояння та конфлікти стали не тільки основою для написання чималої кількості художніх творів, але й спричинила появу різноаспектних літературознавчих досліджень. До осмислення феномену пам'яті в контексті історичних подій та воєнної тематики в доробку українських письменників звернувся С. Хороб, який у 2022 році упорядкував антологію української прози про події Першої світової війни «Бо війна війною...» та написав розлогу передмову до цього видання [13]. Антологія «Війна 2022: щоденники, есеї, поезія» стала одним із перших видань, які з'явилися після початку війни, і об'єднали різножанрові твори (реалізовано як спільний проєкт порталу «Нова Польща», Видавництва Старого Лева та Українського ПЕНу завдяки меценатській підтримці варшавського Центру діалогу імені Юліуша Мєрошевського) [2]. Укладачем антології став письменник Володимир Рафєєнко, який двічі був змушений утікати від російської окупації (у 2014 році з Донецька, а в 2022 році з-під Києва). Знаково, що до книги увійшов щоденник Сергія Жадана «На один день ближче до перемоги». У цьому ж році Мартин Якуб ініціював видання, яке об'єднало різножанрові твори (здебільшого – це оповідання), які емоційно марковані евфемізмом «ЙБН БЛД», що стосується країни-агресора. У 2023 році з'явилася книга «Воєнний стан: Антологія», до якої увійшли твори відомих українських письменників (Сергій Жадан, Оксана Забужко, Юрій Андрухович, Андрій Любка, Тарас Прохасько, Олександр Михед та ін.) із передмовою Головнокомандувача ЗСУ генерала В. Залужного, який у такий спосіб подякував митцям, які тримають т. зв. «культурний фронт», а також вступають до лав ЗСУ.

«Антологія 24» вирізняється тим, що її найчастіше презентують як тексти, які передбачають сценічне втілення. Зважаючи на цей аспект, Театр Лесі в контексті співпраці із PARADE-FEST створив 7 сценічних читань, які презентують вказане видання. Також у 2024 році побачила світ антологія «Мотанка», яка має на меті «оприятити» «жіночий досвід проживання війни», тому об'єднала різножанрові оповідання, які написані українськими письменницями, а символічна назва книги пов'язана з символом ляльки-мотанки, що втілює жіночний образ захисниці-берегині [5, с. 6]. Різножанровість літератури про війну засвідчують й інші видання, які побачили світ у 2023-2024 роках. Наприклад, «Діалоги про війну» – це художньо впорядковані розмови українських та зару-

біжних інтелектуалів, які осмислюють мілітарну проблематику крізь призму історії. Напередодні 9 річниці створення 10 окремої гірсько-штурмової бригади анонсовано видання книги «Едельвейси. Історії хоробрих. 2022-2024», яка містить задокументовані оповіді військовослужбовців, котрі боронили Мар'їнку, Авдіївку, Попасну, Золоте, Катеринівку, Кримське, Широкине (на жаль, не всім військовим, які поділилися власним досвідом, вдалося вижити). Якщо раніше мілітарна тематика активно реалізовувалася у великих прозових жанрах, то для творчості сучасних авторів не існує жодних генологічних обмежень. Приміром, віцепрезидент Українського осередку Міжнародного ПЕН-клубу О. Сливинський зібрав і осмислив «історії про слова», які викликають незвичні /«інакші» асоціації, породжені воєнним часом [11]. І. Рудійко зазначає, що сучасна література внесла зміни у жанрові палітру художньої мілітаристики: «на авансцену виходять жанри, що перебувають на периферії художньої літератури, – есеїстика та репортажистика» [9]. Літературні репортажі чи не вперше за всю історію їхнього існування в українському культурному просторі нарешті почали видавати окремими книгами, на які є чималий попит. Наприклад, з'явилися збірка репортажів очільника проекту «Ukrainian» Богдана Логвиненка «Деокупація» та збірка від команди медіа Reporters «77 днів лютого» [6]. Видань есеїстики теж суттєво побільшало, адже до цих форм часто звертаються сучасні автори, наприклад, Оксана Забужко, Василь Махно, Костянтин Москалець та ін. Цей процес, на нашу думку, цілком закономірний, адже форма, есею, приміром, дозволяє зафіксувати думку «тут і зараз», у невеличкій формі відтворити актуальну проблему, та ще й спонукати читача до діалогу та активації різних точок зору на суспільно важливі та значущі події. Наприклад, «Найдовша подорож» Оксани Забужко «своїм ідейним спрямуванням виходить поза межі українського середовища, маючи за мету не так поінформувати, як просвітити. Ідеться про пріоритетне спрямування есею, оскільки він зорієнтований на зовнішнього споживача, а саме на зарубіжного читача, який до кінця не усвідомлює, що актуальна війна не обмежується лише Україною» [8, с. 810-811].

Вагомим виданням, що вміщує кілька десятків наукових статей, охоплює перелічені аспекти, став збірник «Війна і література» [3]. Також існує цілий ряд наукових розвідок, присвячених воєнній тематиці в літературі: крізь призму дихотомій життя / смерті, свого / чужого, патріотизму / відступництва, полону / свободи осмислюють її у своїх розвідках О. Барташук, Н. Кобилко; осмислення родової пам'яті в сучасних драматичних текстах досліджує О. Бондарева, аналіз психологічного виміру війни, проблеми самотності, втрати, втечі та відступництва, посттравматичного синдрому наявний у В. Поліщук, У. Федорів; феміністичний дискурс втілюється у розвідках О. Забужко, О. Деркачової; сприйняття

війни очима дітей, а також дидактичне спрямування мілітарної проблематики розкрили у своїх працях І. Кошова, В. Марценішко, В. Пахаренко.

Сучасна мілітарна тематика найчастіше висвітлює проблеми породжені війною, її наслідки, а також героїзм та трагедії звичайних людей. В. Махно зауважив: «Тема війни для української літератури буде визначальною ще багато десятиліть, бо це тема людської екзистенції, тобто життя та смерті» [цит. за 12]. Новітня мілітарна література охоплює різні жанри, включаючи поезію, прозу, документальні твори та мемуари. Основними її ознаками є реалістичність і документальність з прагненням авторів передати реальні події, факти і свідчення з місць бойових дій, часто опираючись на особистий досвід або свідчення очевидців, психологізм – глибоке дослідження внутрішнього світу солдатів, ветеранів, цивільних осіб, що постраждали від війни, включаючи відтворення страхів, надій, травм та адаптації до мирного життя, героїзм та людяність в аспекті зображення героїчних вчинків, самопожертви, підтримки та взаємодопомоги серед військових і цивільних, критика і несприйняття війни – відображення абсурдності та жорстокості війни, її руйнівного впливу на людське життя, культуру та суспільство, підкреслений патріотизму як важливості захисту Батьківщини, національної ідентичності, історичної пам'яті та культурної спадщини.

До сучасних авторів, які заглибилися у воєнну тематику (що зумовлено їх професійним досвідом, безпосередньою участю в подіях або родинними зв'язками, відтак виправданим є використання біографічного методу) належать лауреати Національної премії України імені Тараса Шевченка 2024 року Дмитро Лазуткін (працював воєнним кореспондентом), Ярина Черногуз (військовослужбовиця). Серед відомих авторів, у творчості яких особливе місце посідає мілітарна тематика, є Павло Вишебаба, Ольга Деркачова, Сергій Жадан, Оксана Забужко, Макс Кідрук, Максим Кривцов, Андрій Курков, Андрій Любка, Ольга Слоньовська, Богдан Томенчук, Артем Чех, Василь Шкляр та ін. Особливу увагу варто звернути на драматургію, яку представляють такі автори, як Наталія Ворожбит («Погані дороги»), Олександр Гаврош («Маріупольська драма»), Сергій Жадан («Хлібне перемир'я»), Неда Неждана («Закрите небо») та ін. Портал нинішньої української драматургії UKRDRAMAHub розмістив п'єси сучасних українських авторів/рок, українською мовою. Тут, наприклад, подано «Словник емоцій воєнного часу» Олени Астасьєвої. Ця п'єса-словник має дві частини: «Війна» (написана під час окупації Херсону) й «Евакуація» (написана за кордоном). Ця книга доступна також англійською мовою («A Dictionary of Emotions in a Time of War 20 Short Works by Ukrainian Playwrights»), що значно розширює коло читачів, які можуть довідатися про воєнні події. Варто також звернути увагу на проєкт «Україна. Війна. Тексти», який реалізовується з травня 2022 року Національною спілкою театральних діячів України та Pro English

Theatre у партнерстві з Worldwide Ukrainian Play Readings та World of English Speaking Theatres. Цим проєктом передбачає різні творчі формати (читання, вистави, дискусії), що сприяє співпраці українських та іноземних митців, щоб донести інформацію якнайбільшій аудиторії глядачів і читачів.

Т. Толокольнікова, М. Бліндюк, своєю чергою, додатково звертають увагу й на творчість українських авторів, які живуть за кордоном [12]. Серед них – Ірина Шувалова (поетка, перекладачка та дослідниця), яка навчалася і працювала у Великій Британії, Китаї, Норвегії, створила такі цикли, як «Київ – Нанкін» та «Писати про війну», де роздумує над місцем і роллю митця «в ландшафті катастрофи»: «таке відчуття, що я видихнула все повітря, що було в моїх легенях – виписала найнагальніше, що мало бути сказане, – а тепер ніяк не можу вдихнути знову» [цит. за 12]; Оксана Куценко (поетка, перекладачка, авторка дитячих книжок, українська дипломатка у складі Посольства України в Південно-Африканській Республіці) у «Першому вірші про війну» наголошує, що «ми змушені відкладати на потім важливу частину свого життя, поки всередині нас лунає наш крик про біль, але цей крик відкладати навряд вийшло би» [там само].

Одним із найважливіших концептів мілітарної прози є концепт пам'яті, адже «кожне нове покоління привносить своє бачення минулих подій», а «після ери тоталітарних режимів особливого звучання набули особистісні історії та свідчення очевидців. Історія почала розумітися як комплекс малих, часто усних, історій», які зберігають те, про що не розповідають документи [7, с. 8]. С. Хороб наголошує на важливості збереженні пам'яті, яка простежується в мілітарній / антимілітарній прозі, адже в українському суспільстві в «період воєнного лихоліття, коли Україна боронить перед російськими загарбниками свою землю, сплачуючи тисячами людських життів, такі ... твори несуть собі величезний потенціал національно-духовного піднесення та спротиву...» [13, с. 5].

Чимало письменників надають виняткової уваги зображенню смерті, що, без сумнівів, превалює у просторі, де постійно тривають мілітарні події. Смерть на тлі воєнних подій також зображується багатопланово: безпосередньо – як смерть конкретної людини, адже війна – це неминучі втрати; глобально – це загроза нації, державам або світу; героїчно-патріотично – смерть заради порятунку інших; як відступництво – зрада моральних принципів, ідеалів, побратимів, країни. Важливо зазначити, що смерть в межах воєнної тематики осмислюється особливо загострено, коли гинуть діти, молоде покоління. Наприклад, Г. Крук у вірші «Мама – яма – я...», пишучи про поховання дітей, які загинули на війні, надає цій проблемі апокаліптичного звучання.

Зважаючи на особливості відтворення художнього світу в сучасних творах на тему війни, українську художню мілітаристику можна класифікувати

фікувати за такими тематичними групами: 1) твори, у яких безпосередньо описано реальні події з фронту, наприклад «Іловайський котел» у романі «Іловайськ» Євгена Положія; 2) твори, що розповідають про періоди без активних бойових дій, фокусуються на буденності військового життя, психологічних станах і внутрішніх конфліктах персонажів, наприклад, у «Точці нуль» Артема Чеха; 3) документалістика та мемуаристика; 4) психологічні аспекти війни («Інтернат» Сергія Жадана, в якому крізь призму дослідження внутрішнього світу персонажів, розкриваються їхні страхи, травми та адаптація до мирного життя); 5) патріотична література, яка висвітлює героїчні вчинки та самопожертву військових, підкреслюючи важливість захисту Батьківщини та національної ідентичності («Чорне сонце» Василя Шкляра); 6) антивоєнні твори («Довгі часи» Володимира Рафеєнка, в якому автор відтворює абсурдність та жорстокість війни, висвітлюючи її руйнівний вплив на людське життя, культуру та суспільство); 7) фантастика та альтернативна історія («Не озирайся та мовчи» Макса Кідрука).

Сучасну мілітарну тематику доволі часто розглядають крізь призму «fiction / non-fiction»: «У сучасних засобах масової інформації з'являється надмірна увага до нових фактів та “історичних документів”. Відбувається процес “розвінчання історії”, під час якого виявляється сумнівність усього того, що здавалось непорушним. Недовіра до історії, породжена надмірною інформативністю, переводить людське мислення в малий реєстр, інтерес до епохального й вигаданого витісняється бажанням дізнатися про невелике, але конкретне. [...] Так, “великі наративи” розпадаються на окремі локальні історії, жодна з яких не претендує на пріоритетність» [1, с. 32-33]. Наприклад, життю солдатів на фронті й історії виживання цивільного населення присвячено такий твір non-fiction А. Чеха, як «Точка нуль». Її ще класифікують як своєрідний «фронтний блог». Мета, яку поставив собі автор, фіксування власного воєнного досвіду, побуту солдатів, їхніх буднів. У творі описано реалії життя на Сході: читач дізнається про особливості служби, зброю, жаргон військових, а також про мешканців, які залишилися на прифронтних територіях, проблеми, які виникають. Фронтні будні зображено без ідеалізації та патетики: солдати описані, як звичайні люди, для яких війна стала випробуванням, відкрила різні риси характерів, іноді військових гнітить невизначеність, нерозуміння стратегії, тривалість конфлікту тощо. Ще один письменник, який доєднався до лав ЗСУ, Олександр Михед написав «Позивний для Йова. Хроніки вторгнення», де «прочитуються» реальні події, історія втрат і воєнних подій, які безпосередньо торкаються письменника (він розповідає історію його батьків, які були в окупації, втратили будинок у Гостомелі; власну службу), а фото автора (щоденна фіксація подій) використані для ілюстрацій, наприклад світлина, зроблена в помешканні батьків у Бучі, стала наочністю при малюванні обкла-

динки до книги. Автор обрав репортажний стиль, щоб об'єднати історій близьких та знайомих людей, особистий досвід, який репрезентує пережиті втрати і трагедію війни.

Отже, сучасні автори часто вдаються до використання документальних матеріалів, особистих свідчень і воєнних звітів, щоб забезпечити точність і достовірність подій, які зображено у різножанрових творах (есеях, оповіданнях, повістях, репортажах, щоденниках). Замість ідеалізації героїв і романтизації війни, письменники зосереджуються на психологічних аспектах, внутрішніх конфліктах персонажів і їхніх реакціях на стрес і травми. Вони відтворюють атмосферу невизначеності, страху та трагедії, що супроводжує військові дії, і часто намагаються показати не лише фізичні аспекти бойових дій, а й їхні соціальні, культурні та етичні наслідки для суспільства. Таким чином, сучасні українські письменники прагнуть до більшої об'єктивності і глибини відображення воєнного досвіду, що робить їхні твори особливо проникливими для сучасного читача і важливими для наступних поколінь, які читатимуть про події, що вплинули на життя всього народу.

Література

1. Варикаша М. Література non-fiction: поміж фактом і фікцією. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. 2010. Випуск XXIII. Ч. 3. С. 28-39. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38201/03-Varykasha.pdf>
2. Війна 2022: щоденники, есеї, поезія. Львів: Видавництво Старого Лева. 2022. 440 с.
3. Війна і література: Збірник праць Міжнародної наукової конференції. 27-28 квітня 2023 року. Черкаси: Видавець Юлії Чабаненко, 2023. 300 с. Режим доступу: <http://www.ilnan.gov.ua/media/k2/attachments/war-and-literature.pdf>
4. Діалоги про війну / уклад. О. Муха. Харків: Vivat, 2024. 512 с.
5. Куряча Н. Вступне слово. *Мотанка: зб. оповідань*. Харків: Vivat, 2024. С. 5-6.
6. Логвиненко Б. Деокупація. Історії опору українців 2022. Київ: Ukraïner, 2023. 280 с.
7. Поліщук О., Підопригора С., Косарева Г. Модель пам'яті в українській пост/модерністській літературі: колективна монографія. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. 104 с.
8. Пухонська О. Літературна рефлексія війни: від афективної до раціональної. *Slavia Orientalis*. 2023. Т. LXXII. № 4. С. 800-814. Режим доступу: <https://journals.pan.pl/Content/130433/2023-04-SOR-08.pdf?handler=pdf>
9. Рудійко І. Гармати і музи. Як війна змінює літературні жанри? [Електронний ресурс]. *Український тиждень*. 3.07.2023. Режим доступу: <https://tyzhden.ua/harmaty-i-muzy-iak-vijna-zminiue-literaturni-zhanry/>

10. 77 днів лютого. Україна між двома символічними датами російської ідеології війни. Київ: Лабораторія. 2022. 319 с.
11. Словник війни / Упоряд. Остап Сливинський. Харків: Vivat, 2023. 224 с.
12. Толокольнікова Т., Бліндюк М. Культурний фронт. Війна очима наших письменників за кордоном [Електронний ресурс]. *Суспільне. Культура*. 7 червня 2022. Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/247485-kulturnij-front-vijna-osima-nasih-pismennikov-za-kordonom/>
13. Хороб С. Художнє слово, обпалене війною: українська антимілітарна проза про Першу світову війну. *Бо війна війною... Спроба антології української прози про події Першої світової війни* / упорядн. та авт. передм. і прим. Степан Хороб. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2022. С. 5-7.
14. Якуб Мартин. Замість передмови. *Якуб Мартин, Корній Дара, Горювий Руслан, Кузнєцова Євгенія та ін. ЙБН БЛД РСН*. Київ: Артек, 2022. С. 3-6.

MILITARY THEMES IN CONTEMPORARY UKRAINIAN LITERATURE: HISTORICAL CHALLENGES AND ARTISTIC REALITY

Nataliia Vivcharyk, Solomiya Dzherdzh

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;
76015, Ivano-Frankivsk, Shevchenko St., 57;
e-mail: vivcharik@ukr.net*

The article explores military themes in the works of contemporary Ukrainian writers. It illustrates that military themes have permeated various genres and forms of literature. Among the most well-known authors who have published poetry collections are Pavlo Vyshebababa's "Don't Write to Me About the War", Borys Humeniuk's "Poems from the War", Olena Huseynova's "Superheroes", Anastasia Dmytruk's "This Is My and Your War", Serhiy Zhadan's "Templars", Kateryna Kalytko's "No One Knows Us Here, and We Know No One", Maksym Kryvtsov's "Poems from a Gun Slot", and Bohdan Tomenchuk's "Embroider a Bulletproof Vest, Mom".

Among prose works, the most popular are Serhiy Zhadan's "The Orphanage", Yevhen Polozhiy's "Ilovaisk", Artem Chekh's "Point Zero", Vasyl Shkliar's "Black Sun", Maryna Hrymnych's "Return from the War", and Max Kidruk's "Don't Look Back and Keep Silent". The article argues that realism and documentary elements are linked to the authors' efforts to convey real facts and testimonies from both military personnel and civilians who suffered, as well as their experiences. Elements of romanticism, as a rule, emphasize noble ideals and the capacity for self-sacrifice. Dramatic works about the war

are represented by authors such as Natalia Vorozhbyt's "Bad Roads", Oleksandr Gavrosh's "Mariupol Drama", Serhiy Zhadan's "Bread Armistice", Ned Nezhdana's "Pussy on the Memory of Darkness" and others.

Overall, the ideological and aesthetic analysis of works on military themes indicates that they often raise the issue of self-sacrifice for others, the preservation of national identity, historical memory, and culture. Writers also seek to convey psychological experiences, reflect the tragedy of war through the depiction of individual lives, and describe not only the heroic but also the tragic aspects of war. The article points out that works on military themes often touch on the issue of loss and the preservation of memory about people who become part of a larger historical process.

Keywords: military themes, topic, genre, form, author, image, hero.